

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

Ю. А. ДОБРОЛЮБСЬКА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИСЦИПЛІНИ

«НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ, АФРИКИ

ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

УДК 94(5, 6, 7/8)

Рецензенти:

Валерій ЛЕВЧЕНКО – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Одеський національний морський університет

Віктор САВЧЕНКО – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

*Затверджено вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
протокол № 11 від 26 березня 2026 р.*

Добролюбська Ю. А. Методичні рекомендації до дисципліни «Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки» ч. 2 для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія). Одеса : Ун-т Ушинського, 2026. 32 с.

Дисципліна «**Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки**» займає важливе місце у системі гуманітарних наук. Він дає можливість вийти за межі світоглядних засад європоцентризму, досягнути цілісність розвитку світової цивілізації, збагнути в основних рисах його головні закономірності, роль різноманітних факторів. Протягом ХІХ століття завершився планетарний колоніальний поділ і більшість афро-азіатських країн були включені у світову колоніальну систему, що як цілісна структура в її класичному розумінні проіснувала до середини ХХ століття. Якісь елементи відпали від цієї системи раніше, якісь – пізніше, але її базова конструкція завалилась саме у вказані роки. А це означає, що в історії афро-азіатських країн вказаний хронологічний відрізок являє собою внутрішню цілісну і чітко окреслену епоху. Методичні рекомендації призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія). Наведено тематику й тезисне викладання лекційного курсу, план практичних занять, завдання для самостійної роботи та виконання ІНДЗ, тестові завдання, список рекомендованих джерел та літератури.

ЗМІСТ

Вступ. Опис навчальної дисципліни	4
Навчально-тематичний план дисципліни	6
Зміст навчальної дисципліни. Теми лекційних занять	7
Теми практичних занять	9
Рекомендації та завдання для підготовки до практичних занять	10
Самостійна робота	13
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)	14
Тестові завдання	15
Питання для підсумкового контролю	25
Термінологічний словник	26
Рекомендовані джерела інформації	30

ВСТУП. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 014 Середня освіта	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Змістових модулів – 2	ОПП Середня освіта (Історія) Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія)	4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - доповідь		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		7-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		70 год.	10 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10 год.
Вид контролю: екзамен			

Мета навчальної дисципліни «Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки»: навчити здобувачів вивчати історію країн та народів Азії, Африки та Латинської Америки з точки зору урахування особливостей окремих регіонів, їх культурної та релігійної специфіки, сформувані їх загальнокультурний та історичний світогляд про сутність історичної долі цих регіонів.

Протягом XIX століття завершився планетарний колоніальний поділ і більшість афро-азіатських країн були включені у світову колоніальну систему, що як цілісна структура в її класичному розумінні проіснувала до середини XX століття. Якись елементи відпали від цієї системи раніше, якись – пізніше, але її базова конструкція завалилась саме у вказані роки. А це означає, що в історії афро-азіатських країн вказаний хронологічний відрізок являє собою внутрішньо цілісну і чітко окреслену епоху.

Сформувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- особливості розвитку країн Сходу, Африки і Латинської Америки в новий час, специфіку періоду для цієї групи країн;
- досягнення афро-азіатських і латиноамериканських народів на шляху власного розвитку, а також до моменту їх колоніального поневолення;
- суть колоніалізму і його наслідку для країн регіонів;
- нові процеси в громадському розвитку, оформленні національної самосвідомості і визвольного руху з урахуванням специфіки регіонів і під впливом політики держав;
- вплив подій Першої світової війни на розвиток ситуації в країнах Сходу, Африки і Латинської Америки;
- роль релігійного чинника в суспільно-політичному житті країн.

вміти:

- володіти навичками комплексного аналізу розвитку суспільств з урахуванням їх цивілізаційних особливостей;
- аналізувати роль народних мас в історичному процесі з урахуванням специфіки культурно-релігійного фундаменту східних суспільств;
- порівнювати та зіставляти вплив внутрішніх і зовнішніх чинників в розвитку країн Азії, Африки і Латинської Америки в новий час;
- досліджувати тексти історичних документів, враховуючи їх політичне, релігійне та етнічне походження.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	л.	п.	інд.	с.р.	усього	л.	п.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Становлення класичної колоніальної системи										
Тема 1. Остаточний занепад Османської імперії у XIX- на початку XX ст. Східне питання та спроби реформ	14	2	4		8	14	2			13
Тема 2. Британська Індія у XIX ст. Особливості колоніального існування	16	2	4		10	16		1		15
Тема 3. Японія напередодні революції 1868 р. Економічні та політичні наслідки реформ	14	2	4		8	14		1		12
Тема 4. Розвиток Китаю у XIX ст. Опіумні війни	14	2	4		8	14		1		13

Змістовий модуль 2. Початок національно-визвольної боротьби

Тема 5. Революція в Китаї 1911 р. та створення КНР	14	2	2		10	14	2	1		13
Тема 6. Боротьба Індії за незалежність у першій половині XX ст.	12	2	2		8	12		1		11
Тема 7. Становлення сильної Японії на початку XX ст.	12	2	2		8	12		1		11
Тема 8. Загальні тенденції розвитку африканських країн наприкінці XIX - в першій половині XX ст.	14	2	2		10	14		1		12
ІНДЗ				10					10	
Усього:	120	16	24	10	70	120	4	6	10	100

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Становлення класичної колоніальної системи

Остаточний занепад Османської імперії у XIX- на початку XX ст.

Східне питання та спроби реформ.

Реформування імперської структури на початку XIX ст.: ліквідація тімарів, зміни в армії та в сфері культури. Військові невдачі кінця 1830-х рр. та початок нового періоду реформ. «Танзімат» (1839-1870): його сутність та наслідки. Створення державної доктрини османізму. «Нові османи» та революційні події 1876 р. Султан Абдул-Хамід II та прийняття конституції. Перемога консервативних тенденцій державного управління – режим «зулюму» та поява ідеології панісламізму. Державне банкрутство Османської імперії 1879 р. Зародження руху «Єдність та прогрес» та його перетворення на революційну партію младотурків. «Младотурецька революція»: її початок, головні події та наслідки. Внутрішня та зовнішня політика нової влади, її наслідки для країни. Мустафа Кемаль та проголошення республіки.

Британська Індія у XIX ст. Особливості колоніального існування.

Дві частини Індії – Індія генерал-губернаторів та Індія князів. Види земельного оподаткування Індії, монополії на сіль та опій. Завершення процесу колонізації: вторгнення в аграрні відносини країни, занепад індійського ремесла та торгівлі. Протидія традиційної системи – селянські повстання. Спалах народного гніву: повстання сипаїв та його наслідки. Реакція британських властей на повстання та зміна курсу на поступову трансформацію. Ліквідація Ост-Індської компанії та поява віце-короля Індії. Реформування військових сил, сприяння розвитку національної промисловості та буржуазії. Зміни в системі освіти та посилення політики європеїзації. Індійський національний конгрес та початок політичного руху за незалежність країни.

Японія напередодні революції 1868 р.

Економічні та політичні наслідки реформ.

Стан державної влади та економічний розвиток Японії на початку XIX ст. Занепад влади сьогунів та посилення іноземної експансії. Відродження ідеології прямого імператорського правління. Декрет 1868 р. про ліквідацію сьогуната та перехід влади до рук імператора Муцухіто. Серія державних реформ: ліквідація феодальних володінь, привілеїв та суспільних станів, перебудова армії та аграрної сфери. Політика державного сприяння національній промисловості. Культивування традицій патерналізму. Зміни в сфері культури. Місія Іто та проголошення конституції Японії. Перший японський парламент 1890 р.

Розвиток Китаю у XIX ст. Опіумні війни.

Посилення вторгнення європейських держав в Китай та розвиток торгівлі опіумом. Спроби протидії державної влади Китаю експансії європейців. Перша опіумна війна (1840-1842) та підписання Нанкінського договору. Поглиблення внутрішньої кризи імперії. Повстання тайпінів – реакція традиційної структури. Друга опіумна війна (1856-1860) та остаточне відкриття Китаю для європейського впливу. Політика самопосилення та спроби державних реформ. «Сто днів реформ» та їх крах – невдача національної революції. Повстання іхетуанів та «Заключний протокол» імперії Цін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Початок національно-визвольної боротьби

Революція в Китаї 1911 р. та створення КНР.

Смерть імператриці Цисі та початок остаточного краху державної системи. Піднесення національно-визвольного руху в Китаї. Сунь Ят Сен та оформлення доктрини національної незалежності. Повстання 10 жовтня 1911 р. та проголошення республіки. Внутрішні положення Китаю після революції, боротьба за вплив та перехід влади до генерала Юань Ші Кая. Зіткнення Китаю з Японією, «21» вимога та спроби відновлення монархії. «Рух 4 травня» та новий етап революції. Початок боротьби за об'єднання Китаю, роль партії Гоміньдан. Військова школа в Вампу та поява Червоної армії Китаю. Північний поход революційних військ та проголошення Національного уряду Чан Кай Ші. Політичні заходи нового уряду. Внутрішня боротьба у китайському суспільстві: Чан Кай Ші та Мао Цзе Дун. Спроби об'єднання для боротьби з Японією та їх крах.

Боротьба Індії за незалежність у першій половині XX ст.

Піднесення національно-визвольної боротьби на початку XX ст. Поява нових релігійних вчень та діяльність Б. Г. Тілака. Поява лозунгів вітчизняного виробництва – свадеші та власного правління – сварадж. Створення Мусульманської ліги та штучне загострення релігійних протиріч. Індійський національний конгрес та його позиція у роки I світової війни. М. К. Ганді та оформлення ідеології «ненасильницької непокори». Закон Роулетта та перша індійська акція громадянської непокори. Політичний спад початку 20-х років XX ст. Боротьба за конституцію. «11 пунктів» Ганді та поход за сіллю. Результати національно-визвольної боротьби Індії напередодні II світової війни.

Становлення сильної Японії на початку XX ст.

Розквіт японської промисловості та її вплив на формування агресивної зовнішньої політики. Боротьба за вплив на Корею, війни з Китаєм. Зіткнення зовнішньополітичних інтересів Японії та Російської імперії: причини та приводи російсько-японської війни. Наслідки війни для внутрішнього стану Японії – піднесення націоналістичних лозунгів. Японія у роки I світової

війни: набутій досвід та втрати. Поява групи «молодих офіцерів», їх діяльність та вплив на внутрішню політику країни. Окупація Японією Маньчжурії та створення держави Маньчжоу-го. Вихід Японії із Ліги Націй, посилення агресивних намірів та їх кульмінація напередодні II світової війни.

Загальні тенденції розвитку африканських країн наприкінці XIX -
в першій половині XX ст.

Колоніальний поділ Африки та реакція на нього африканців: антиколоніалізм та колабораціонізм. Берлінська конференція 1884-1885 рр. Договори європейців з африканцями та їх характер. Початок складання колоніального суспільства в Африці. Різні підходи до історії колоніалізму в Африці. Системи колоніального управління – «біла» та «туземна» адміністрація. Золотий Берег та Нігерія у 1900-1945 рр. Французька колоніальна імперія в Африці в 1900-1945 рр. Африканці в Парижі. Л. С. Сенгор та негритюд. Ефіопія в 1900-1945 рр. Реформи Хайле Селассіе I. Італо-ефіопська війна. Бельгійське Конго в 1900-1945 рр.: особливості бельгійського колоніалізму. Британські колонії у Східній Африці. Роль білих поселенців в Кенії. Германська Східна Африка. Танганьїка під владою Великобританії. Португальські колонії в 1900-1945 рр. Еволюція португальського колоніалізму. Південь Африки. Специфіка колоній на Півдні Африки. Створення Південно-Африканського Союзу. Розвиток капіталістичних відносин в ПАС. Політична боротьба в ПАС. Виникнення Африканського Національного Конгресу та Компартії. Повстання гереро та нама в Германській Південно-Західній Африці. Військові дії в ПЗА та перехід країни під мандат Південно-Африканського Союзу.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Форма проведення заняття Тема занять	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Круглий стіл</i> «Реформи в Османській імперії».	4	1
2	<i>Семінар</i> «Повстання сипаїв в Індії»	4	
3	<i>Дискусія</i> «Доба Мейдзі в Японії. Крах політики самоізоляції. Реформування економічного та суспільно-політичного життя»	4	1
4	<i>Семінар</i> «Соціально-економічний та політичний розвиток Китаю у середині XIX ст.»	4	1
5	<i>Круглий стіл</i> «Революція в Китаї 1911 р. та створення КНР»	2	1
6	Семінар «Боротьба Індії за незалежність у першій половині XX ст.»	2	
7	<i>Семінар</i> «Становлення сильної Японії на початку XX ст.»	2	1
8	<i>Круглий стіл</i> «Загальні тенденції розвитку африканських країн наприкінці XIX – в першій половині XX ст.»	2	1
	Усього:	24	6

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Круглий стіл «Реформи в Османській імперії»

1. Схарактеризуйте кризу традиційної структури османської.
2. Висвітлите реформи Селіма III, їхню суть і причини невдач.
3. Проаналізуйте зміцнення султанської влади за Махмуда II.
4. Розгляньте реформи Танзимату, Кримську війну та загострення кризи.
5. Визначте ліберально-конституційний рух у 1860-70-х роках та прийняття Конституції 1876 р.

Завдання:

1. Схарактеризуйте основні етапи реформ в Османській імперії.
2. Обговорення в «малих групах» реформаційного шляху за європейським зразком та його впливу на подальші долі країн Азії, Африки та латинської Америки. Підведення підсумків обговорення з викладачем.

Семінар «Повстання сипаїв в Індії»

1. Схарактеризуйте систему управління Індією напередодні повстання сипаїв.
2. З'ясуйте особливості організації повстання, основні принципи ідеології учасників.
3. Схарактеризуйте перший етап повстання (весна-осінь 1857 р.).
4. Схарактеризуйте другий етап повстання (осінь 1857-весна 1858 гг.).
5. Схарактеризуйте третій етап повстання (весна 1858 – весна 1859 гг.).
6. Проаналізуйте причини поразки повстання та зміни у політиці Англії в Індії.

Завдання для самоконтролю:

Проаналізуйте основні причини повстання сипаїв в Індії.

Завдання:

З'ясуйте, яким були методи колоніального впливу англійців, роль Ост-Індської компанії в колонізації Індії. Результати роботи доповіді на практичному занятті.

Дискусія «Доба Мейдзі в Японії. Крах політики самоізоляції

Реформування економічного та суспільно-політичного життя»

1. Схарактеризуйте становище Японії в середині XIX ст. та насильницьке «відкриття» країни.
2. Висвітлите передумови та хід революції 1867-1868 рр.
3. Схарактеризуйте реформи «Мейдзі».
4. Розгляньте економічне зростання країни.
5. Проаналізуйте конституцію Японії 1889 р.

Завдання:

1. Робота в малих групах. Кожна група – прихильник однієї з точок зору щодо оцінки доби Мейдзі в Японії. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своєї» точки зору.

2. Виберіть гіпотезу, яка найбільше відповідає сучасному рівню знань. Поміркуйте, як можна обговорити її в освітньому процесі в загальноосвітній школі.

Семинар «Соціально-економічний та політичний розвиток Китаю у середині XIX ст.»

1. Висвітлити зовнішню політику Китаю наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

2. Висвітлити події першої «опіумної війни» та «відкриття» Китаю.

3. Схарактеризуйте причини, початок та хід селянської війни тайпінів. Проголошення держави Тайпін-Тянго.

4. Історична постать: Хун Сю-Цюань та його вчення.

5. Проаналізуйте державний лад та принципи зовнішньої та внутрішньої політики тайпінської держави.

6. Висвітлити події другої «опіумної війни» та її наслідки.

Завдання для самоконтролю:

1. Сформулюйте, яким був соціально-економічний та політичний розвиток Китаю у середині XIX ст.

2. Порівняйте форми проникнення європейців в структуру традиційних суспільств.

Круглий стіл «Революція в Китаї 1911 р. та створення КНР»

1. Розгляньте піднесення національно-визвольного руху. Сунь Ят Сен та оформлення доктрини національної незалежності.

2. Схарактеризуйте повстання 10 жовтня 1911 р. та проголошення республіки.

3. Проаналізуйте “рух 4 травня” та новий етап революції.

4. Розгляньте початок боротьби за об’єднання Китаю

5. Висвітлити Північний похід революційних військ та проголошення Національного уряду.

6. Схарактеризуйте внутрішню боротьба у китайському суспільстві, спроби об’єднання для боротьби з Японією та їх крах.

Завдання:

1. Поміркуйте над причинами та наслідками революції в Китаї 1911 р. Наведіть приклади та аргументи.

2. Сформулюйте докази щодо позитивних та негативних наслідків створення КНР. Проаналізуйте їх.

Семінар «Боротьба Індії за незалежність у першій половині ХХ ст.»

1. Висвітлити піднесення національно-визвольної боротьби на початку ХХ ст.
2. З'ясуйте співвідношення: Мусульманська ліга та Індійський національний конгрес напередодні та у роки I світової війни.
3. Схарактеризуйте ідеологію «ненасильницької непокори».
4. Проаналізуйте «11 пунктів» Ганді.
5. Висвітлити результати національно-визвольної боротьби Індії напередодні II світової війни.

Завдання для самоконтролю:

1. Сформулюйте особливості боротьби Індії за незалежність у першій половині ХХ ст.
2. Поміркуйте над причинами життєздатності ідеї «ненасильницької непокори».

Семінар «Становлення сильної Японії на початку ХХ ст.»

1. Розгляньте розквіт японської промисловості та її вплив на формування агресивної зовнішньої політики.
2. Проаналізуйте зіткнення зовнішньополітичних інтересів Японії та Російської імперії: причини та приводи російсько-японської війни.
3. Схарактеризуйте Японію у роки I світової війни.
4. Висвітлити окупацію Японією Маньчжурії та створення держави Маньчжоу-го.
5. Схарактеризуйте вихід Японії із Ліги Націй, посилення агресивних намірів та їх кульмінація напередодні II світової війни.

Завдання:

1. Розгляньте причини посилення Японії на початку ХХ ст.
2. Поміркуйте над проблемою колоніального впливу у японському суспільстві.

Круглий стіл «Загальні тенденції розвитку африканських країн наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ ст.»

1. Схарактеризуйте французьку колоніальну імперію в Африці в 1900-1945 рр.
2. Розгляньте особливості бельгійського колоніалізму.
3. Схарактеризуйте британські колонії в Африці.
4. Розгляньте португальські колонії в 1900-1945 рр.
5. Проаналізуйте специфіку колоній на Півдні Африки. Створення Південно-Африканського Союзу.

6. Схарактеризуйте виникнення Африканського Національного Конгресу та Компартії.

Завдання для самоконтролю:

1. Поміркуйте над основними тенденціями розвитку африканських країн наприкінці XIX – в першій половині XX ст.

Наведіть приклади та аргументи.

2. Сформулюйте політичні причини слабкості національно-визвольного руху. Проаналізуйте їх.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна	Форми контролю
1	Завершення процесу колонізації Індії у XIX ст.	2	4	Індивідуальна, групова співбесіда усне опитування, перевірка практичних завдань
2	Протидія традиційної індійської системи іноземному пануванню у XIX ст. Повстання сипаїв.	4	4	
3	Причини поразки повстання сипаїв та зміни у політиці Англії в Індії.	2	4	
4	Криза традиційної структури османської імперії. Реформи Селіма III, їхня суть і причини невдач.	4	4	
5	Танзимат. Кримська війна та загострення кризи.	2	4	
6	Ліберально-конституційний рух у 1860-70-х роках. Конституція 1876 р.	4	4	
7	Режим «зулуму» в Османській імперії	2	4	
8	«Младотурецька революція»: її початок, головні події та наслідки.	4	4	
9	Революція «Мейдзі» та серія державних реформ у Японії	2	4	
10	Перша «опіумна війна» та «відкриття» Китаю.	4	4	
11	Друга «опіумна війна» та її наслідки.	2	4	
12	«Сто днів реформ» у Китаї та їх крах	4	4	
13	Повстання іхетуанів та «Заключний протокол» імперії Цін.	2	4	
14	Піднесення національно-визвольної боротьби в Індії на початку XX ст.	4	4	
15	Мусульманська ліга та Індійський національний конгрес напередодні та у роки I світової війни.	2	4	
16	М.Ганді та оформлення ідеології «ненасильницької непокори».	4	4	
17	«11 пунктів» Ганді.	4	4	
18	Результати національно-визвольної боротьби Індії напередодні II світової війни.	4	4	
19	Розквіт японської промисловості та її вплив на формування агресивної зовнішньої політики на початку XX ст.	4	4	
20	Зіткнення зовнішньополітичних інтересів Японії та Російської імперії: причини та приводи російсько-	2	4	

	японської війни.			
21	Японія у роки I світової війни: набутій досвід та втрати.	4	4	
22	Окупація Японією Маньчжурії та створення держави Маньчжоу-го.	2	4	
23	Вихід Японії із Ліги Націй, посилення агресивних намірів та їх кульмінація напередодні II світової війни.	2	4	
24	Піднесення національно-визвольного руху в Китаї на початку XX ст. Сунь Ят Сен та оформлення доктрини національної незалежності.	2	2	
25	Сінхайська революція	2	4	
26	«Рух 4 травня» та новий етап революції.	2	4	
27	Внутрішнє положення Китаю після революції	2	4	
28	Північний похід революційних військ та проголошення Національного уряду Китаю	2	4	
29	Внутрішня боротьба у китайському суспільстві, спроби об'єднання для боротьби з Японією та їх крах.	2	2	
Разом		70	100	

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Підготувати тези навчальної доповіді на електронному і паперовому носіях, виступити на семінарському занятті (протягом семестру).

ПРИБЛИЗНА ТЕМАТИКА ДОПОВІДІ/ЕСЕ (за вибором)

№ з/п	Тематика (за вибором)	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Сформулювати уявлення про колоніальний поділ Африки та реакцію на нього африканців.		
2	Ознайомитися з головними віхами історії Ефіопії в 1900-1945 рр.		
3	Розібрати бельгійське Конго в 1900-1945 рр.: особливості бельгійського колоніалізму.		
4	Ознайомитися з основними віхами розвитку французької колоніальної імперії в Африці в 1900-1945 рр.		
5	Ознайомитися з основними віхами розвитку британських колоній у Східній Африці.		
6	Ознайомитися з основними віхами розвитку португальських колоній в 1900-1945 рр.		
7	Провести аналітичне дослідження створення Південно-Африканського Союзу.		
8	Дослідити результати виникнення Африканського Національного Конгресу.		
Разом		10	10

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Якою була головна мета реформ султана Селіма III та Махмуда II?
 - A. Зміцнення позицій духовенства
 - B. Створення нової армії європейського зразка
 - C. Розширення тімарної системи
 - D. Встановлення абсолютної влади яничарів

2. Що сталося у 1826 році й отримало назву «щаслива подія»?
 - A. Прийняття першої конституції
 - B. Ліквідація яничарського корпусу
 - C. Створення Оттоманського банку
 - D. Скасування капітуляцій

3. Який документ у 1839 р. започаткував епоху Танзімату?
 - A. Хатт-і-Хумаюн
 - B. Берлінський трактат
 - C. Гюльханейський хатт-і-шеріф
 - D. Конституція Мідхата

4. Яка ідея лежала в основі доктрини «османізму»?
 - A. Панування турків-мусульман
 - B. Рівність усіх підданих імперії незалежно від релігії та походження
 - C. Панування ісламу над християнством
 - D. Надання автономії арабським провінціям

5. Яка подія стала приводом до Кримської війни 1853–1856 рр.?
 - A. Скасування тімарної системи
 - B. Суперечка Росії та Туреччини щодо опіки християн у Палестині
 - C. Втручання Англії у справи Туреччини
 - D. Проголошення конституції 1876 р.

6. Хто був головним ідеологом панісламізму?
 - A. Енвер-паша
 - B. Мідхат-паша
 - C. Аль-Афгані
 - D. Намик Кемаль

7. У якому році Османська імперія оголосила себе банкрутом?
 - A. 1856
 - B. 1879
 - C. 1888
 - D. 1908

8. Яка подія розпочала Младотурецьку революцію?
- A. Скинення Абдул-Хаміда II
 - B. Виступи загонів Ніязі-бея та Енвер-бея у Македонії
 - C. Анексія Боснії та Герцеговини
 - D. Прийняття конституції 1876 р.
9. Хто очолив національно-визвольний рух у Туреччині після Першої світової війни?
- A. Джемаль-паша
 - B. Абдул-Хамід II
 - C. Мустафа Кемаль
 - D. Мехмед V
10. Який документ від 1920 р. проголосив незалежність Туреччини?
- A. Севрський договір
 - B. Конституція 1876 р.
 - C. Національна обітниця
 - D. Декларація прав османів
11. Яка структура адміністративного поділу існувала в Індії в першій половині XIX ст.?
- A. Індія султанів та Індія раджів
 - B. Британська Індія та території з прямим самоврядуванням
 - C. Індія генерал-губернатора та Індія князів
 - D. Індія майоратів та Індія провінцій
12. Який вид земельного оподаткування діяв у Бенгалії?
- A. Райатвари
 - B. Постійне оподаткування
 - C. Громадська рента
 - D. Данвади
13. Який товар був об'єктом надприбуткової британської монополії?
- A. Чай
 - B. Спеції
 - C. Опіум
 - D. Мідь
14. Безпосередній привід до повстання сипаїв 1857–1858 рр.:
- A. Скасування Ост-Індської компанії
 - B. Введення нових рушничних патронів, змащених тваринним жиром
 - C. Анексія князівства Майсур
 - D. Підвищення зарплат у сипайській армії

15. Хто був проголошений правителем повсталими сипаями у Делі?

- A. Нана Сагиб
- B. Бахт-хан
- C. Мухаммед Бахадур-шах II
- D. Тантія Топі

16. Яке місто стало одним з головних центрів повстання поряд із Делі та Лакхнау?

- A. Мумбаї
- B. Канпур
- C. Калькутта
- D. Агра

17. Який документ ліквідував Ост-Індську компанію?

- A. Акт про управління Індією
- B. Хартія королеви Вікторії
- C. Закон про Індійські ради
- D. Реформа Маколея

18. Якого принципу дотримувалася британська влада у політиці щодо індійських князів після 1858 р.?

- A. Примусової християнізації
- B. Повної ліквідації князівств
- C. Поваги до традиційних прав
- D. Встановлення прямого оподаткування князів

19. Які університети були першими відкриті англійцями в Індії у 1857 р.?

- A. Делі, Лахор, Гваліор
- B. Агри, Хайдарабад, Сіалкот
- C. Калькутта, Мадрас, Бомбей
- D. Бангалор, Патна, Амрітсар

20. У якому році було створено Індійський національний конгрес (ІНК)?

- A. 1835
- B. 1857
- C. 1875
- D. 1885

21. Яка європейська держава була найактивнішою у спробах проникнення до Китаю наприкінці XVIII — на початку XIX ст.?

- A. Франція
- B. Англія
- C. Нідерланди

D. Пруссія

22. Яку мету переслідувала місія лорда Маккартні (1793 р.)?

- A. Укласти союз проти Франції
- B. Відкрити порти та скасувати монополію гунхан
- C. Запровадити християнські місії
- D. Примусити Китай до воєнного союзу

23. Який державний діяч очолив боротьбу проти опіумної торгівлі у 1830-х роках?

- A. Хун Сю Цюань
- B. Гуансюй
- C. Лінь Цзе Сюй
- D. Кан Ю Вей

24. Яким договором завершилася Перша опіумна війна?

- A. Пекінським
- B. Тяньцзінським
- C. Нанкінським
- D. Гуанчжоуським

25. Який пункт НЕ містив Нанкінський договір (1842 р.)?

- A. Відкриття п'яти портів
- B. Передача Гонконгу Англії
- C. Заборона торгівлі опіумом
- D. Ліквідація монополії гунхан

26. Хто був засновником і ідеологом руху тайпінів?

- A. Сунь Ят-сен
- B. Хун Сю Цюань
- C. Лінь Цзе Сюй
- D. Лі Хун Чжан

27. Який привід використала Англія для початку Другої опіумної війни?

- A. Заборона китайським чиновникам брати хабарі
- B. Арешт китайцями корабля «Стріла»
- C. Відмова від сплати митних зборів
- D. Анексія Гонконгу французами

28. Який договір остаточно легалізував торгівлю опіумом у Китаї?

- A. Нанкінський договір
- B. Пекінський договір
- C. Тяньцзінський договір

D. Московський трактат

29. Як називалися антиіноземні повстанці 1898–1900 рр.?

- A. Тайпіни
- B. Іхетуані (боксери)
- C. Маньчжури
- D. Хакка

30. Який документ завершив події повстання іхетуанів (1900–1901 рр.)?

- A. Нанкінський договір
- B. Маніфест Гуансюя
- C. Заключний протокол 1901 р.
- D. Паризька угода

31. Яка подія змусила Японію вперше прийняти офіційну місію США у 1853 р.?

- A. Відкриття Китаю після опіумних війн
- B. Прибуття ескадри Метью Перрі
- C. Війна Японії з Росією
- D. Відкриття корейських портів

32. Який договір 1854 р. відкрив Японію для американських кораблів?

- A. Ансейські договори
- B. Нанкінський договір
- C. Канагавський договір
- D. Портсмутський договір

33. Які країни після США нав'язали Японії нерівноправні договори у 1854–1858 рр.?

- A. Китай і Корея
- B. Франція, Росія, Англія, Нідерланди
- C. Пруссія та Австрія
- D. Іспанія і Португалія

34. Яким було головне соціально-економічне наслідок «відкриття» Японії?

- A. Зростання продуктивності праці
- B. Прискорення аграрної реформи
- C. Масове банкрутство мануфактур
- D. Падіння цін на рис

35. Хто очолив політичне оточення молодого імператора Муцухіто у 1867 р.?

- A. Семмерс і Фудзівара
- B. Окубо, Сайго, Кідо, Іто
- C. Хіросіма і Такеда

D. Токугава та Асахі

36. Яка подія ознаменувала фактичний початок революції Мейдзі у 1868 р.?

- A. Відкриття японського парламенту
- B. Створення префектур
- C. Битва біля Кіото та поразка сьогунських військ
- D. Підписання Ансейських угод

37. Яке місто стало новою столицею Японії після реставрації Мейдзі?

- A. Нара
- B. Осака
- C. Нагасакі
- D. Токіо

38. Які реформи були проведені у 1872 р.?

- A. Ліквідація сьогунату
- B. Запровадження загальної військової повинності та скасування станових привілеїв
- C. Прийняття Конституції
- D. Введення прапора Японії

39. Який головний засіб держава використала для створення капіталістичної промисловості?

- A. Запровадження податку на чай
- B. Масове будівництво державних «зразкових» підприємств
- C. Продаж державних земель іноземцям
- D. Вимушене «відкриття» Кореї

40. Коли була оприлюднена Конституція Мейдзі?

- A. 1868 р.
- B. 1872 р.
- C. 1889 р.
- D. 1890 р.

41. Що стало головною причиною першої англо-бірманської війни (1824–1826)?

- A. Спроба Бірми захопити південний Китай
- B. Зіткнення інтересів Бірми та Ост-Індської компанії в Ассамі й Маніпурі
- C. Підтримка Бірмою французьких місіонерів
- D. Втручання Росії в справи Індокитаю

42. Який результат мала третя англо-бірманська війна (1885–1886)?

- A. Бірма отримала автономію
- B. Англія повернула Бірмі південні території

- C. Бірма була повністю перетворена на британську колонію
- D. У Бірмі встановилася влада такінів

43. Який фактор найбільше сприяв розколу бірманського національно-визвольного руху на початку Другої світової війни?

- A. Конфлікт між буддистами та мусульманами
- B. Соціально-економічні реформи Міндона
- C. Розбіжності у ставленні до співпраці з Японією
- D. Поширення марксистських ідей

44. Який колоніальний статус мала Малайя наприкінці XIX ст.?

- A. Незалежна держава з англійським протекторатом
- B. Протекторат Франції
- C. Частина Британської Індії
- D. Колонія з резидентською системою управління

45. Який продукт зробив Малайю одним із ключових регіонів світової економіки на рубежі XIX–XX ст.?

- A. Рис
- B. Каучук
- C. Кава
- D. Бавовна

46. Що стало приводом до початку французької військової інтервенції проти В'єтнаму у 1858 р.?

- A. Намагання В'єтнаму приєднати Лаос
- B. Підтримка В'єтнамом Сіаму
- C. Захист католицьких місіонерів
- D. Відмова В'єтнаму укладати торгові договори

47. Яка організація очолила національно-визвольну боротьбу у В'єтнамі в роки Другої світової війни?

- A. Такін
- B. Гоміньдан
- C. В'єтмінь
- D. Червоні кхмери

48. Яка країна Індокитаю зуміла зберегти незалежність у період колоніального переділу регіону?

- A. Камбоджа
- B. Лаос
- C. Сіам (Таїланд)
- D. Аннам

49. Яку головну реформу проводив сіамський король Рама V (Чулалонгкорн)?

- A. Введення колоніальної адміністрації
- B. Поширення католицизму
- C. Звільнення селян та модернізація державного апарату
- D. Знищення китайської громади

50. Яка подія стала безпосередньою причиною проголошення Демократичної Республіки В'єтнам у 1945 р.?

- A. Вихід Франції з Індокитаю
- B. Серпнева революція
- C. Підписання Женевських угод
- D. Крах імперії Нгуєнів після французької інтервенції

51. Укажіть подію, з якої почалася Сінхайська революція 1911 р.

- A. Проголошення Манчжоу-го
- B. Повстання саперного батальйону в Учані
- C. Створення партії Гоміндан
- D. Відмова Китаю підписати Версальський договір

52. Який політичний діяч є автором доктрини «трьох принципів народовладдя»?

- A. Чан Кайші
- B. Мао Цзедун
- C. Сунь Ятсен
- D. Юань Шикай

53. Яка держава у 1915 р. висунула Китаю «21 вимогу»?

- A. Великобританія
- B. Франція
- C. США
- D. Японія

54. Яка подія стала поштовхом до масового «Руху 4 травня» 1919 р.?

- A. Напад японських військ на Маньчжурію
- B. Розстріл демонстрації в Шанхаї
- C. Рішення Паризької мирної конференції про передачу Шаньдуну Японії
- D. Проголошення Китайської Радянської Республіки

55. Яка подія стала початком Великого походу Червоної армії Китаю?

- A. П'ятий похід Гоміндану проти радянських районів
- B. Напад Японії на Шанхай
- C. Оголошення Манчжоу-го
- D. Розрив СРСР дипломатичних відносин з Китаєм

56. Яке явище стало важливим фактором формування агресивної зовнішньої політики Японії на початку ХХ ст.?

- A. Розвиток фермерських господарств
- B. Розквіт японської промисловості
- C. Криза парламентської системи
- D. Демілітаризація армії

57. Яка територія стала першою ціллю експансії Японії в 1931 р.?

- A. Корея
- B. Сахалін
- C. Маньчжурія
- D. Тайвань

58. Який документ 1927 р. містив програму японського мілітаризму щодо завоювання Азії?

- A. Токійська декларація
- B. Меморатив Мацумото
- C. Меморандум Танака
- D. Нараський указ

59. Чому в 1930-х роках посилювався вплив «молодого офіцерства» в Японії?

- A. Успіхи в демократизації суспільства
- B. Підтримка з боку парламенту
- C. Вплив «нових» концернів і криза, що вдарила по дрібній буржуазії
- D. Відмова армії від політичної діяльності

60. Яку реакцію Японії спричинило рішення Ліги Націй засудити її агресію в Маньчжурії (1933 р.)?

- A. Виведення військ із регіону
- B. Укладення нового договору зі США
- C. Вихід Японії з Ліги Націй
- D. Проведення референдуму

61. Яке гасло висунули діячі індійського національного руху на початку ХХ ст., закликаючи до підтримки власного виробництва?

- A. Сатьяграха
- B. Сварадж
- C. Свадеші
- D. Пурна сварадж

62. Який закон британська влада ухвалила у 1919 р., надаючи собі право арештовувати людей без суду?

- A. Акт Монтегю–Челмсфорда
- B. Закон про соляну монополію
- C. Закон Роулетта
- D. Постанова про комісію Саймона

63. Хто очолив ІНК у період після ухвалення Акту 1919 р. і створив ідеологію ненасильницького опору?

- A. Дж. Неру
- B. М. Ганді
- C. Б. Тілак
- D. М. А. Джинна

64. Якою подією розпочалася друга кампанія громадянської непокори (1930–1931 рр.)?

- A. Амрітсарський розстріл
- B. Створення комісії Саймона
- C. Соляний похід
- D. Звільнення політичних в'язнів

65. Як називали закон 1935 року, що надавав виборче право близько 12% населення, але зберігав контроль британців?

- A. Акт Монтегю-Челмсфорда
- B. «Рабська конституція»
- C. Акт про самоуправління
- D. Пакт Ірвіна–Ганді

66. Яка міжнародна подія закріпила колоніальний поділ Африки між європейськими державами?

- A. Паризька мирна конференція
- B. Берлінська конференція
- C. Лондонський конгрес
- D. Конференція у Версалі

67. Яка особливість була характерною для колоніальних систем управління в Африці наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.?

- A. Повна автономія місцевих громад
- B. Поділ адміністрації на «білу» та «туземну»
- C. Відсутність колоніальної адміністрації
- D. Єдина централізована влада

68. Хто з африканських інтелектуалів став одним із засновників течії «негритюд»?

- A. М. Ганді
- B. Хайле Селассіє

С. Л. С. Сенгор
 Д. К. Нкрума

69. Яка африканська країна була об'єктом агресії Італії у 1930-х роках?

- А. Єгипет
- В. Ефіопія
- С. Ліберія
- Д. Судан

70. У якій колонії відбулося повстання гереро та нама проти німецького панування?

- А. Кенія
- В. Південно-Африканський Союз
- С. Германська Південно-Західна Африка
- Д. Золотий Берег

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Завершення процесу колонізації Індії у ХІХ ст.
2. Протидія традиційної індійської системи іноземному пануванню у ХІХ ст. Повстання сипаїв.
3. Причини поразки повстання сипаїв та зміни у політиці Англії в Індії.
4. Криза традиційної структури османської імперії. Реформи Селіма ІІІ, їхня суть і причини невдач.
5. Зміцнення султанської влади за Махмуда ІІ.
6. Танзимат. Кримська війна та загострення кризи.
7. Ліберально-конституційний рух у 1860-70-х роках. Конституція 1876 р.
8. Російсько-турецька війна 1877-78 рр. та її наслідки.
9. Режим «зулюму» в Османській імперії
10. «Младотурецька революція»: її початок, головні події та наслідки.
11. Мустафа Кемаль та проголошення республіки Туреччини.
12. Становище Японії в середині ХІХ ст. Насильницьке «відкриття» країни.
13. Революція «Мейдзі» та серія державних реформ у Японії
14. Конституція Японії 1889 р.
15. Стан державної та політичної влади у Китаї на початку ХІХ ст..
16. Перша «опіумна війна» та «відкриття» Китаю.
17. Причини, початок та хід селянської війни тайпінів. Проголошення держави Тайпін-Тянго.
18. Хун Сю-Цюань та його вчення. Державний лад та принципи зовнішньої та внутрішньої політики тайпінської держави.
19. Друга «опіумна війна» та її наслідки.
20. «Сто днів реформ» у Китаї та їх крах
21. Повстання іхетуанів та «Заключний протокол» імперії Цін.

22. Початок колоніальної експансії європейців у країнах Індокитаю. Англійці у Бірмі.
23. Англійський захват Малайї
24. Французький Індокитай: початок тісних зв'язків В'єтнаму та Франції.
25. Захоплення території В'єтнаму та поширення французької експансії в регіоні.
26. Особливості становища Сіаму та його зіткнення із країнами Заходу.
27. Піднесення національно-визвольної боротьби в Індії на початку ХХ ст.
28. Мусульманська ліга та Індійський національний конгрес напередодні та у роки I світової війни.
29. М.Ганді та оформлення ідеології «ненасильницької непокори».
30. «11 пунктів» Ганді.
31. Результати національно-визвольної боротьби Індії напередодні II світової війни.
32. Розквіт японської промисловості та її вплив на формування агресивної зовнішньої політики на початку ХХ ст.
33. Зіткнення зовнішньополітичних інтересів Японії та Російської імперії: причини та приводи російсько-японської війни.
34. Японія у роки I світової війни: набутій досвід та втрати.
35. Окупація Японією Маньчжурії та створення держави Маньчжоу-го.
36. Вихід Японії із Ліги Націй, посилення агресивних намірів та їх кульмінація напередодні II світової війни.
37. Піднесення національно-визвольного руху в Китаї на початку ХХ ст. Сунь Ят Сен та оформлення доктрини національної незалежності.
38. Сінхайська революція
39. «Рух 4 травня» та новий етап революції.
40. Внутрішнє положення Китаю після революції
41. Північний поход революційних військ та проголошення Національного уряду Китаю
42. Внутрішня боротьба у китайському суспільстві, спроби об'єднання для боротьби з Японією та їх крах.
43. Колоніальний поділ Африки та реакція на нього африканців:
44. Французька колоніальна імперія в Африці в 1900-1945 рр.
45. Ефіопія в 1900-1945 рр.
46. Бельгійське Конго в 1900-1945 рр.: особливості бельгійського колоніалізму.
47. Британські колонії у Східній Африці.
48. Португальські колонії в 1900-1945 рр.
49. Створення Південно-Африканського Союзу.
50. Виникнення Африканського Національного Конгресу.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Анексія – насильницьке приєднання всієї або частини території іншої держави чи народності, а також насильницьке утримування народності в межах чужої держави.

Бехаїзм – релігійна течія в Ірані, що проповідувала необхідність поєднання науки і релігії, збереження соціального миру, освячувала приватну власність й осуджувала виступи проти влади.

«Беян» – дослівно «Одкровення». Священна книга секти бабідів.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – сукупна вартість у ринкових цінах кінцевого продукту (продукції, товарів, послуг), створеного за рік у межах країни виробниками, які знаходяться на її території.

Валовий національний продукт (ВНП) – сукупний річний прибуток, створений національними виробниками як у країні, так і за її межами.

Вакуф – у мусульманських країнах рухоме і нерухоме майно, земля, передані державою та окремими особами на релігійні потреби, економічна основа впливу мусульманського духовництва.

Веш – звичаї періодичного переділу землі в афганців.

Гоміндан – китайська політична партія, заснована 1912 р. Сунь Ят Сенем для встановлення у Китаї республікансько-парламентської системи.

Домініон – термін, що застосовувався до самоврядних частин Британської імперії (переважно колишніх колоній переселенців). Вони були самостійними у внутрішніх справах, проте метрополія значною мірою зберігала контроль над їх зовнішньополітичними відносинами.

Експансія – одна з форм зовнішньої політики, спрямованої на розширення території країни шляхом приєднання чи поглинання сусідніх територій.

Екстериторіальність – непідсудність іноземців законам країни перебування.

Екстремізм – прихильність в ідеології та політиці до крайніх поглядів і засобів у досягненні певних цілей.

Етатизм – політика зміцнення ролі держави і державного сектора в економіці країн, що розвиваються.

Зулюм – страх, терор. Режим «зулюму» було встановлено султаном Абдул Хамідом II в Османській імперії в кінці XIX – на початку XX ст.

Інвестиція – довгострокове вкладення коштів у економіку всередині країни і за кордоном. Розрізняються фінансові (купівля цінних паперів) і реальні (вклади капіталів у промисловість, сільське господарство, будівництво та ін.) інвестиції.

Інфляція – надмірне збільшення кількості паперових грошей в обігу і в зв'язку з цим їх швидке обезцінювання.

Капітуляції – нерівноправні договори, нав'язані країнам Сходу капіталістичними державами, які забезпечували останнім особливі права (непідсудність місцевим судам, торгові привілеї та ін.)

Колектор – англійський чиновник в Індії, котрий поєднував у своїх руках функції цивільної, поліційної та судової влади на рівні округи.

Колонія – країна або територія, що знаходиться під владою іноземної держави (метрополії), позбавлена політичної та економічної самостійності і управляється на основі спеціального режиму.

Компрадорська буржуазія – частина буржуазії відсталих країн (як колоній, так і незалежних), яка здійснює посередництво між іноземним капіталом і національним ринком. Тісно пов'язана з колонізаторами та іноземними монополіями і підтримує їх, завдаючи шкоди національними інтересам.

Контрибуція – 1) платежі переможеної держави на користь держави-переможниці; 2) примусові грошові і натуральні побори з населення окупованих територій.

Конфесія – релігійна община.

Концесія – право на експлуатацію іноземною державою, компанією або окремою особою природних багатств, підприємств, інших господарських об'єктів протягом певного часу на підставі спеціального договору.

«Лінія Дюранда» – лінія проходження кордону між Афганістаном й Британською Індією, встановлена договором 1893 р.

Мамлюки – гвардійці єгипетських володарів, яких набирали з рабів, фактично правили Єгиптом з 1718 до 1798 р. У 1811 р., за наказом паші Мухаммеда-Алі, були знищені.

Мандатні території – загальна назва колишніх німецьких колоній та деяких територій Османської імперії, які були передані після Першої світової війни Лігою націй в управління державам-переможцям.

Меджліс – назва парламенту в Ірані, Туреччині й інших мусульманських країнах.

Меморандум – дипломатичний документ, у якому докладно висвітлені погляди уряду з будь-яких питань.

Мимесіс – сприйняття чужого досвіду і знань.

Націоналізм – теорія і практика етнічних і соціально-політичних відносин у суспільстві, які ґрунтуються на самоідентифікації нації у розв'язанні політичних, державних, економічних, соціокультурних проблем суспільного розвитку і які реалізуються у різноманітних формах діяльності.

Національна ідея – певний комплекс вірувань, національного світобачення і розуміння, своєрідний духовно-інтелектуальний потенціал нації.

Національно-визвольний рух – суспільно-політичний рух, учасниками якого є представники певної етнічної спільноти (племені, народності, нації), що ставлять за мету визволення своєї країни від чужоземного панування.

Нація – тип етносу, соціально-економічна і духовна спільнота людей з певною психологією і свідомістю, виникнення яких відбулося історично і яким властива стійка сукупність сутнісних характеристик.

Османізм – ідейно-політична доктрина «нових османів» і молодотурок, яка проголошувала усіх підданих султана «османами».

Панісламізм – релігійно-політична ідеологія і рух за об'єднання всіх народів, що сповідують іслам. Головні ідеї сформулював діяч Джемаль ад Дін-аль-Афгані.

Пантюркізм – доктрина, яка проголошує етнічну єдність всіх тюркських народів і підтримує їх політичне об'єднання під владою Туреччини в єдину державу Туран від Балкан до Сибіру.

Панарабізм – політична доктрина, в основу якої покладена ідея спільності історичної долі, мови, релігії і культури арабських народів.

Преліміарний мир – попередня угода, за якою воюючі сторони визначають основні положення майбутнього мирного договору.

Протекторат – одна із форм колоніальної залежності, за якої одна держава передає іншій контроль над своєю зовнішньою політикою і захист своєї території.

Ратифікація – затвердження верховним органом державної влади міжнародного договору, який був підписаний уповноваженим представником даної країни.

Репарації – грошові платежі або матеріальне відшкодування за збитки, які здійснює переможена держава на користь держави-переможниці.

Садразам (великий візир) – керівник державного апарату Османської імперії.

Сакоку – політика «закриття країни» у Японії.

Сатьягратха – форма політичної боротьби, яка полягала у відмові від застосування насильства чи погрози застосування насильства за будь-яких обставин. Стратегію розробив діяч національного визвольного руху Індії М. Ганді.

Свадеші – одна з форм національно-визвольного руху в Індії, спрямована на розвиток національної промисловості. Зародилася у кінці 19 ст. для підтримки національного виробника, який страждав від конкуренції англійських товарів у боротьбі за індійський ринок.

Сварадж – політичне гасло національно-визвольного руху в Індії, яке вперше прийняв Індійський національний конгрес (ІНК) 1906 р. Радикальними прихильниками ІНК трактувався як здобуття повної незалежності, поміркованими – як надання самоврядування у межах Британської імперії.

Сегрегація – обмеження соціально-економічних, політичних і особистих прав та свобод людини за мотивами расової чи національної належності; одна з крайніх форм расової і національної нетерпимості.

Секуляризація – обернення церковної власності у власність світську, приватну чи державну.

Сетельмент – особливий район (квартал) у деяких містах (т. зв. відкриті міста) Китаю у 19 – 20 ст., що виділявся іноземцям для поселення і ведення торговельно-промислової діяльності.

Сіонізм – політичний рух, що виник наприкінці 19 ст. у середовищі східноєвропейських євреїв; в основі – брошура австрійського художника Т. Герцля «Єврейська держава», де сформульовані основоположні тези: існування в світі «єдиного єврейського народу», його виключна роль у світовій історії, необхідність концентрації на одній території тощо.

Хамсая – назва залежних племен в Афганістані.

Хассе – землі шахської сім'ї в Ірані.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Головченко В.І. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): [Навч. посіб.]. Київ: Либідь, 2021. 520 с.
2. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки: [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. Київ: Либідь, 2021. 168 с.
3. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.): [Підручник]. Київ: ВЦ Академія, 2021. 376 с.
4. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.): [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. Київ: Либідь, 2021. 558 с.
5. Brown K. The Great Reversal: Britain, China and the 400-Year Contest for Power. Yale : Yale University Press. 2024. 400 p.
6. Ivermее R. Glorious Failure: The Forgotten History of French Imperialism in India. London : C Hurst & Co Publishers. 2025. 412 p.

Допоміжна

1. Добролюбська Ю. А. «Схід» у французькій літературі XVII та XVIII століть: шлях колоніального дискурсу. *Історіосфера*. Одеса: Ун-т Ушинського, 2020. С. 28-34.
2. Добролюбська Ю. А. Французька експедиція в Морею 1828-1833 років: витоки колоніального дискурсу. *Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал*. № 1(10). 2020. С. 78-91.
3. Добролюбська Ю. А. Леді Естер Стенхоуп – англійська аристократка на Близькому Сході. *Молодий вчений*. № 8 (120). 2023. С. 5-9.
4. Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. 285 с.
5. Колоніалізм в історії країн Сходу (Актуальні проблеми вивчення) [Текст] : навч.-метод. посіб. / М-во освіти і науки України, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград : Авангард, 2019. 96 с.
6. Кондратьєв І.В. Історія релігій Сходу: Іслам : навчально-методичний посібник (інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за

кредитно - модульною системою для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації). Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2021. 44 с.

7. Кондратьєв І.В. Нова історія країн Азії та Африки: навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання історичних факультетів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. Чернігів, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2021. 28 с.

8. Кондратьєв І.В., Онищенко В.І. Нова історія країн Азії та Африки: навчально-методичний посібник для студентів заочного відділення. Чернігів, Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2021. 32 с.

9. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2022. 944 с.

10. Саїд Е. Орієнталізм / пер. з англ. В. Шовкун. Київ: Наукова думка, 2021. 511 с.

11. Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі. НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ: Видавництво Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2020. 220 с.

12. Burns E. The Routledge Companion to Art and the Formation of Empire. New York : Routledge, 2025. 444 p.

13. Derbal N. Philology in Arabia: Colonial Linguistics and Philological Encounters, 1871. Saeculum. №2. 2024. S. 289–316.

14. Khan G. Cultural, Literary and Artistic World of Indo-Central Asia. Routledge EBooks. 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781003400202-8>

15. Nyoni P. J. Decolonising the higher education curriculum: An analysis of African intellectual readiness to break the chains of a colonial caged mentality. Transformation in Higher Education. 2025. URL : <https://doi.org/10.4102/THE.V4I0.69>

Інформаційні ресурси

1. Сайт бібліотеки ПНПУ імені К. Д. Ушинського. URL : <http://library.pdpu.edu.ua>

2. Східна література URL : <http://www.vostlit.info/>

3. Інститут історії України НАН України : офіційний сайт URL : <http://www.history.org.ua>.

4. Інститут Сходознавства НАНУ URL : <https://oriental-studies.org.ua/uk/home/>

5. Журнал «Сходознавство» URL : <https://skhodoznnavstvo.org.ua/uk/about>

6. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України : офіційний сайт URL : <http://www.ipiend.gov.ua>.

7. Інститут українознавства ім.І. Крип'якевича НАН України : офіційний сайт URL : <http://www.inst-ukr.lviv.ua>.

8. Інститут археології НАН України : офіційний сайт URL : <http://www.iananu.kiev.ua>.
9. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського : офіційний сайт URL : <http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html>.
10. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України : офіційний сайт URL : <http://encyclopedia.kiev.ua>.
11. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Львівська національна наукова бібліотека ім.В. Стефаника : офіційний сайт URL : <http://www.lsl.lviv.ua>.
13. Лекції з нової та новітньої історії країн Азії та Африки URL : <http://uadoc.zavantag.com/text/1423/index-1.html>
14. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки URL : <http://rushares.net/f/901697>
15. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець 20 ст.) URL : <http://eknigi.org/istorija/134875-novitnya-istoriya-krayin-aziyi-ta-afriki-1918.html>